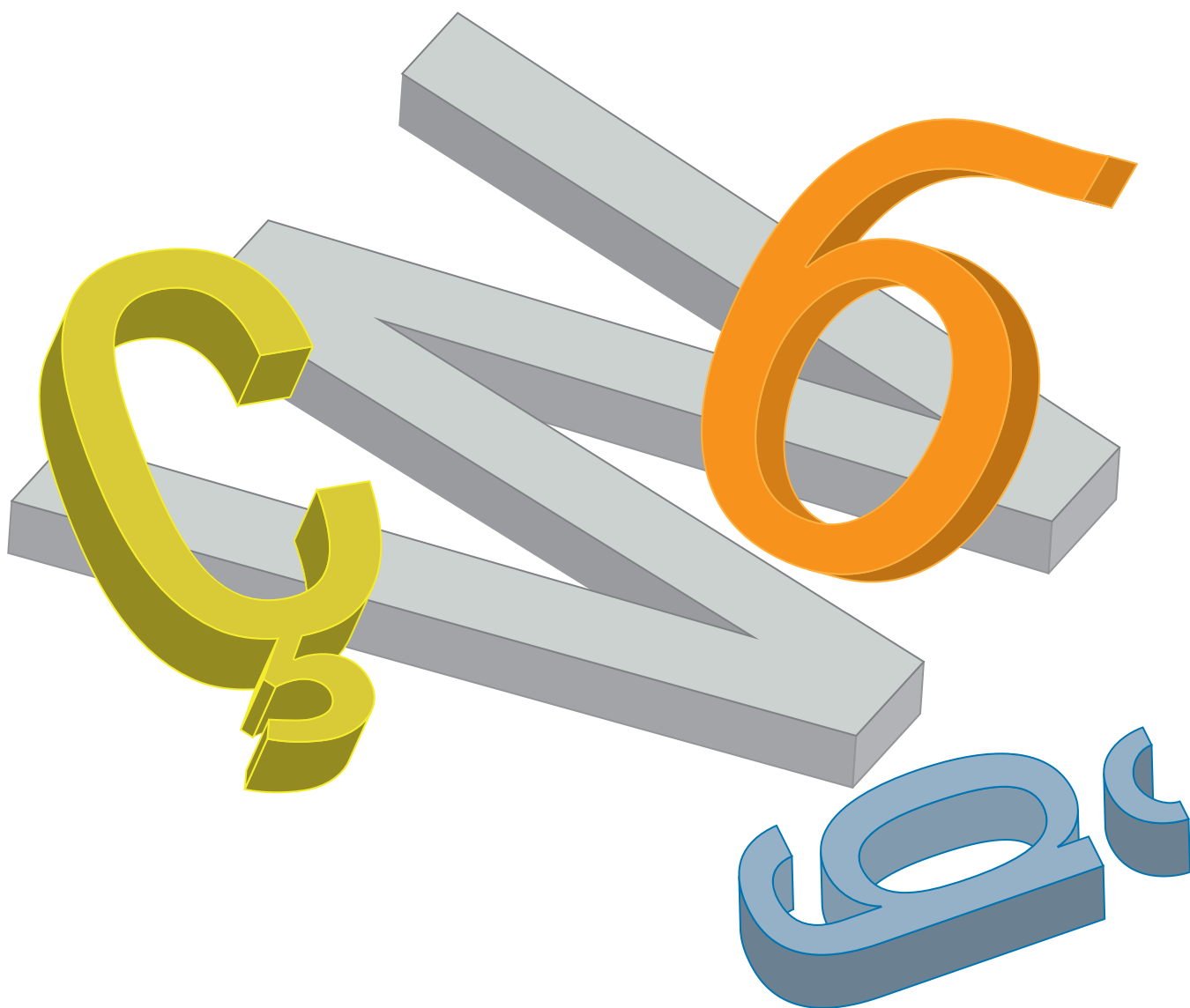


Komunake qhibyengo pashipe ani Kosova

YUNI 2014



Mothavipe:

E verziya e Anglikana qhibyako akala publikaciako sitoy ofisialuni. Savore aver qhibyake verziye akala publikaciako siton iranipya e originaluna Anglikana verizako thay na siton ofisialune dokumentya.

ANDRIPE

EKZEKUTIVUNO REZIME.....	4
1. INTRODUKCIA.....	6
2. LEGALUNI THAY POLITIKUNI STRUKTURA.....	7
3. FUNKSIONIPE E OFISESKO E QHIBYAKE KOMISIONERESKO THAY QHIBYAKA POLITIKAKI RAFIN	9
4. KOMUNAKO IMPLEMENTIPE E KRISESKO VASH QHIBYENGO VASTIPE	11
4.1. Adoptipe e komunake regulativengo vash penjaripe thay vastipe e qhibyengo ko komunako niveli thay korkore janglaripaske aktivitetya	11
4.2. Sikavipe e komunake signalengo, hramipyengo thay buletineske tabelengo.....	13
4.3. Deipe e butqhibyune servisengo	15
4.4. Interpretacia ko vahti e kedipyengo e reprezentativune thay ekzekutivune trupengo, thay translacia e komunake kedipaske dokumentengo thay komunake legalune aktya	19
4.5. Translacia e komunake vebqhamyengo thay butyake konkursengo.....	21
4.6. Shayutnipe e interpretaciako thay o kapacitetya e komunake translaciake uniengo	22
4.7. Sikavipe e butqhibyune mahalenge anavengo thay dromenge signalengo	24
5. KONKLUZIE	26
6. REKOMANDIPIYA.....	27

LISTA E HARNIPYENGI

AI	Administrativuni Instrukcia
ECMP	Evropako Centro vash Minoritetenge Puqipyra
OQK	Ofisi e Qhibyake Komisionaresko
OSLE	Organizacia vash Siguripe thay Ledeipe ani Evropa Misia ani Kosova
YNMAK	Yekhune Naciengi Misia ani Kosova

EKZEKUTIVUNO REZIME

Vash te siguringyol yekh demokrativuno thay pluralistikuno but-etnikuno amalipe, Kosovaki legaluni struktura sigurinla o krucialune siguripya vash buhle qhibyake hakaya e ververutne komunitetengo, thay obliginla savore publikune institucien thay serviseske deyutnen te respektinen o som vastipe thay statusi e ofisialune qhibyengo. Organizacia vash Siguripe thay Ledeipe ani Evropa Misia ani Kosova (OSCE/OSLE) kerla regularuno monitoripe, raportipe thay garavipe vash o pheruno realizipe e qhibyake hakayengo e savore komunitetengo ani Kosova.

Analizipea e praktikengo ko lokaluno niveli, akava raporti sikavla kay maybut desar epta bersha palo olesko proklamipe, O Kriisi vash Qhibyengo vastipe¹ aqhola numay kotoripea implementimo sar o sebepi e na theripasko e manushikane thay finansiarune resursengo, but ver amalimo kotar teluno penjaripe e obligaciengo thay.vay na theripe e politikune mangipasko.

Sar o sebepi akale substancialune pharipyengo, shaibe ko servisya ano ofisialune qhibya thay o qhibya pe ofisialuno vastipe vash komunitetya kola numeripea si minoritetya ko komunako niveli aqhola problematikuno. Savore komune inicinde pozitivune bajakya kola rezultinde pe adoptipe e komunaka regulativako vash qhibyengo vastipe, numay e Romani qhib pandar na si penjardi vay garavdi. Kampanye vash godyako vazdipe vash qhibyake hakaya aqhona but minimalune thay o komune na sine sigune vash definipe e komunake qhibyengo fokalune thavdengo. O kontradiktuno sikavipe e simbolengo ko savore ofisialune qhibya pe mahale, dromeske signalya thay ko publikune obyektia pe ayni vaht aqhona problematikune. Pharipya vash butyaripe e civilune butikerdutnengo kola silen profesionaluino janipe e ofisialnue qhibyengo ano komune, na adekvatuno reprezentipe e nesave komunitetengo ko civilune servisya, thay na adekvatune qbibyake treningya rezultinde pe buhlo na suksezi vash deipe e servisengo ko savore ofisialune qhibya thay qhibya pe ofisialuno vastipe andar publikuni administracia, sar vi e na buderuni hramipaski translacia e publiknue kedipyenge materialesko. Maydur, o buhlo na therripe e translaciako e komunaka legislaciako telarla o ekhuno statusi e ofisialune qhibyengo thay qhivla pandar maybaro pharipe vash efektivuno kotorleipe e savore komuniyttengo ko publikuno jivdipe.

Vash te laqhargyon akala doshalipya, OSCE/OSLE rekomandinla kay o Kosovake institucie: te alokinen adekvatune finansiarune, manushikane thay teknikune resursya vash te keren shayutno pheruni implementacia e legaluna strukturako; bayaren publikuno gojaveripe mashkar o sah kosovake komunitetya phanglo olenge qhibyake hakaya; te penjarel savore ofisialune qhibyen thay qhibya ko ofisialuno vastipe ko komunako niveli, pe pashipe e Kosovaka legaluna strukturak; Temelinel Qhibyaka Politikaki Rafin sar si manglo krisea; te mothavel savore mahalenge thay dromenge

¹ Kriisi Gn. 02/L-37 vash Qhibyako Vastipe sar proklamimo kotar UNMIK/YNMAK-eski Regulativa Gn. 2006/51, 20 Oktobri 2006.

signalya ko asvoer ofisialune qhibya; laqharel qhibyako janipe e civilune butikerdutnengo prekal adekvatuno treningo; thay te sigurinel adekvatune butyake kondicie vash komunake translaciake unie.

1. INTRODUKCIA

Sheruno OSCE/OSLE-esko mandate si monitoripe, promovipe thay garavipe e manushikane hakayengo e Kosovake ververutne komunitetengo², kolestar o qhibyake hakaya si integraluni komponenta. Yekhuno vastipe e Kosovake ofisialune qhibyengo si anglokondicia vash pheruno thay efektivuno deipe e servisengo e savore komunitetengo thay olengo yekhuno kotorleipe ko publikune puqipya, fundamentaluno elementi e demokratikune thay multietnikune amalipasko.

Regularuno OSCE/OSLE-esko monitoripe, som e OSCE/OSLE-eske nakhle raportenca³, sikavla kay qhibyengo pashipe kotar Kosovake komune aqhola buderipea problematikuno thay mangla specialuno dikhipe vash te siguringyol yekhuno akcesi ko servisya thay kotorleipe ko publikune puqipya vash kosovake qhibyake komunitetya. Phanglo akalea, o raprti fokusinyolas ko sherune sfere kote o OSCE/OSLE identifikinya o quqipya ko komunako pashipe e legaluna struktura, odoleske sikavla Kosovake raipeske o drama kay sistematikepa te zorakerel o pashipe e olake obligacienca thay te konsiderinel peste sar godorno vash Kosovake qhibyake komunitetya.

O raporti uqharla e situacia ko 34 Kosovake komune⁴ mashkar o periodi kotar Yuni 2011 ji ko Fenruari 2014. O raporti si bazirimo ko nakhle analize e relevantuna legislaciako, kombinimo e regularune sferake monitiripea thay buhlo terenesko rodlaripe resipea te kedel kuantitativune (misalake ekzistipe e regulativengo, mehanizmengo thay praktikengo) tay kualitetivune informacie (misalake intervistenge percepcie thay evaluipya e pashipasko e qhibyake obligacienca) ko kosovake komunenge implementacie e olenge legalune obligaciengo.

Sar kotor e tereneske rodlaripasko, OSCE/OSLE kedingya informacie ani angluni runda e intervistengi koatr o Yuli 2011 ji ko Septembri 2012, phiravde kotar o laqharipya kola kerdile ktoar o Marti ji Aprili 2013 thay ktoar Januari ji Februari 2014.⁵ o manusha kola intervistisale sine maybut desar 150 manusha kola perna savore qhibyake komunietenge ani Kosova, astaripea komunako phiravipe (komunake sherunenge yaverune vash komunitetya thay komunake departamentenge direktorya), civilune

² Dikhen misalake o *Dokumenti e Kopenhageneske Kedipasko e Konferenciako e Manushikane Dimenziengo e CSCS* (5-29 Yuni1990) shayutno ano <http://www.osce.org/odihr/elections/14304> (dikhlo ko Mayi 2014).

³ OSCE/OSLE-sko raporti *Implementacia e Kriseski vash Qhibyengo Vastipe kotar Kosovake Komune*, (Yuli 2008), <http://www.osce.org/kosovo/32762> (dikhlo ko Mayi 2014); OSCE/OSLE-sko raporti *Butqhibyuni legislacia ani Kosova thay olake Pharipya*, Februari 2012, <http://www.osce.org/kosovo/87704> (dikhlo ko Mayi 2014); OSCE/OSLE Raporti vash Evaluipe e Komunitetenge Hakayengo, Trinto Edicia, (Yuli 2012), <http://www.osce.org/kosovo/92244> (dikhlo ko Mayi 2014).

⁴ Vrdlorigune komune na sine kotor e anketako.

⁵ O lugipe e arportipaske periodesko akomodinla o reforme e relevantune legalune strukturingo thay godorne institucie mashkar-drom truyal o rodlaripe.

butikerdutne⁶ sar vi dizune⁷ kotar o savore rodlarde komune. Ko centraluno niveli, OSCE/OSLE intervistingya Kosovake Qhibyake Komisionare. Pashe yekh trinto e intervistime manushengo sine juvla.

Phiravipea akaya introdukcia, Duyto sekcia e akale raporteski mothavla e legaluni thay politikuni struktura koya regulinla qhibyake hakaya ani Kosova. Trinto sekcia prezentinla e rola thay mahatnipe e Ofisesko e Qhibyake Komisionaresko vash deipe e qhibyake pashipasko, thay leparla e rola e Qhibyaka Politikaka Rafinako sar olako phikodeipasko mehanizmo ko lokaluno niveli. Shtarto sekcia evaluinla o buhlaripe pe kova o komune implementinde olenge detalime obligacie tali legaluni thay politikuni struktura, thay olenge kapacitetya te keren akava. O palune sekcie prezentinena o sherune konkluzie thay ensaev rekomandipya relevantune insitucienge thay godornenge resipea te ashutingyon vash te pheren komunitetenge qhibyake hakaya.

2. LEGALUNI THAY POLITIKUNI STRUKTURA

Prekal adoptipe e Kriesko vash Qhibyengo Vastipe⁸ ko 2006-to bersh, Kosovako Sombeshipe obligingya Kosovake institucien te sigurinen yekhuno vastipe e Albanyuna thay Srbyuna qhibyako sar ofisialune qhibya ani Kosova. O Krihi vash Qhibyengo Vastipe komplementinla o Anti-Diskriminaciako Krihi⁹ thay mashkarthemutne instrumenten vash garavipe e nacionalune minoritetenthay regionalune minoritetenge qhibya kola direktipea aplikingyona ani Kosova, astaripea Evropake Koncileski Strukturaki Konventa vash Nacionalune Minoritetengo Garavipe¹⁰.

Pe pashipe e legalnua struktura, Albanyuni thay Srbyuni qhib thay oelnge abecede si penjarde sar ofisialune qhibya e Kosovake.¹¹ Yaver qhibya shay te len o penjaripe sar ofisialuen qhibya ko komunako niveli – e som statusea sar Albanyuni thay Srbyuni qhib – te sine kay o qhibyako komuniteti reprezentinla mayhari panj pe shel e totaluna komunaka populaciako.¹² Yaveripea, O Krihi vash Qhibyako Vastipe dela e Turkyuna qhibyake o statusi e ofisialuna qhibyako ani prizrenoski komuna, bi lelo pe dikhipe o gendo e Turkyune komunitetesko kova jivdinla odote.¹³ Maytikno qhibyako komuniteti kova reprezentinla trin ji panj pe shel e komunaka populaciako, vay kote e qhib vakerdili tradicionalipea, shay te theren olengi qhib penjardi sar “qhib pe ofisialuno

⁶ Butikerdutne e komunake ofisengo vash komunitetya thay iranipe, komunake legalune sevalutne, komunake informaciake sevalutne, komunake transletorya thay interpretery.

⁷ Total 76 manusha intervistisale kotar Kosovake Srbya, Kosovake goranya, Kosovake Albanya, Kosovake Bosnyakya, Kosovake Turkyia thay Kosovake Kroatya. Total 38 komuniteteske jene intervistisale ani angluni runda ji kay o aqhilo koto kotar 38 jene intervistisale ani trinto runda.

⁸ Krihi vash Qhibyengo Vastipe, hramipe 1, *maybuhle*.

⁹ Kosovako krihi Gn. 2004/3 vash Anti-Diskriminacia sar si dikhlardo kotar UNMIK/YNMAK-esi Regulativa Gn. 2004/32, 20 Avgusti 2004.

¹⁰ Sar si regulimo talo Artiklo 22 e Kosovaka konstituciak, 15 Yuni 2008.

¹¹ Kosovaki konstitucia, hramipe 10, *maybuhle*, Artiklo 5; Krihi vash Qhibyengo Vastipe, hramipe 1, *maybuhle*, Artiklo 2.1.

¹² Krihi vash Qhibyengo Vastipe, hramipe 1, *maybuhle*, Artiklo 2.3.

¹³ *Yekhuno resursi*.

vastipe” ko komunako niveli¹⁴, thay odoleske lena servisya thay lena dokumentya pe odoya qhib palo individualuno mangipe.

O Krisi vash Qhibyengo Vastipe phenla kay o centralune thay lokalune insitucie musay te keren programya vash te keren publikuno janglaripe vash te penjarel so dela thay kola hakaya garavla.¹⁵ Pe ayni vaht obliginla savore publikune insitucien thay serviseske deyutnen te sigurinel o yekhuno vastipe thay statusi e ofisialune qhibyengo ani Kosova, regulipea o qhibyengo vastipe ko centralune thay komunake institucie, publikune kompanie, kriselinyake procedipya, skolupe, medie, personalune anava, thay ani privatuni sfera. Talo yekhuno krisi, komunake institucie manglape te vastinen savore ofisialune qhibya pe servisengo deipe, interpretacia ko vahti e kedipyengo e reprezentengo thay ekzekutivue trupengo, translacia e komunake kedipyenge materialesko thay savore publikune dokumentya, sar vi sikavipe e butqhibyune mahalenge anavengo thay komunake dromenge signalengo.¹⁶ Pe pashipe e Artikloa 10 e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe, e Ministria vash Lokalune Raipaski Administracia publikingya relevabtune Administrativune Instrukcie (AI) definipea o procedure vash garantinel kay komunitetenge jene shay te praktikinen o hakay vash vastipe e komunitetenga qhibyako ko komunake institucie.¹⁷

Maybuhle, o Krisi vash Qhibyengo Vastipe rodla o temelipe e specifikune trupesko, Qhibyaki Komisia, sar insituciako godorno vash dikhlaripe e implementaciako e Krisesko¹⁸. Qhibyaki Komisia kerdili ko Mayi 2007.¹⁹ E ministria vash Publikune Servisya AI Gn.2007/01 maydur identifikingya e Qhibyaka Komisia sar godorni institucia vash dikhipa e administrativune sanksienngo vash ushkavipe e Krisesko pe Qhibyengo Vastipe.²⁰ Legalune thay politikune reforme ko 2012-to bersh transforminde Qhibyaka Komisia ano Ofisi e Qhibyake Komisionaresko, sar vi pe ayni vaht transferingya akala kompetence.²¹

¹⁴ *Yekhuno resursi*. Artiklo 2.4.

¹⁵ *Yekhuno resursi*, Art. 36.2

¹⁶ Krisi vash Qhibyengo Vastipe, hramipe 1, *maybuhle*, Artiklya 7–9.

¹⁷ Ministria e Lokaluna Raipaska Administraciako, AI Gn. 2007/06 vash Definipe e Procedurengo vash Implementacia e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe ano Komune, aprovimo ko 17-to Avgusti 2007, yaverimi e AI Gn. 2011/02 (e yekhuna titula), aprovimi ko 18-to Aprili 2011.

¹⁸ *Yekhuno resursi*, Art. 32.

¹⁹ Kosovako Raipe, AI Gn. 03/2007 pe Hramipe e kompetencengo vash Qhibyaki Komisia.

²⁰ Ministria e Publikune Servisengo, AI Gn. 2007/01 vash Definipe e Administrativune Sanksienngo vash Ushkavipe e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe, 11-to April 2007.

²¹ Regulativa Gn. 07/2012 vash o Ofisi e Qhibyake Komisionaresko, aprovimi kotar Kosovako raipe ko 4-to Aprili 2012. Articklo 1.1.2 e Regulativako defininla “e organizacia thay struktura e Qhibyaka Komisiaki sar Ofisi e Qhibyake Komisionaresko, talo dikhlaripe e Sherune Ministreske Ofisesko”. Sar vi, Artiklo 32.1 e yekhuna Regulativako sikavlakay “Palo khuvipe pe zori e akala Regulativako, Sherune Ministreske Administrativuni Instrukcia gn. 03/2007 pe keripe thay zoralipe e Qhibyaka Komisiaki si pelardi”; thay Artiklo 32.2 phenla kay: “Pe data kana Qhibyako Komisioneri si alosardo kotar Sherunoministri pe pashipe akalala Regulativa, Raipaski Qhibyaki Komisia manglape te aqhavel te ekzistinel.”

O sheruno politikuno dokumenti publikimo kotar Sherune Ministresko Ofisiaqhola Politikuno Studiripasko Lil “LQhibyake Politike ani Kosova”²², kova qikavla Kosovaki legaluni struktura pe qhibyengo vastipe thay evaluinla oleski implementacia ano centralune thay komunake institucie.



O povereniko bash o cibja Slavisa Mladenovic ka vaceri ki radionica bash e cibjakri ocacipe koja organizuinipe taro OEBS ki Prishtina 17. oktombri 2013 – OSCE /Edon Muhaxheri

3. FUNKSIONIPE E OFISESKO E QHIBYAKE KOMISIONERESKO THAY QHIBYAKA POLITIKAKI RAFIN

Qhibyaki Komisia temelisali ko 2007-to bersh te sigurinel yekhuno vastipe e ofisialune qhibyengo pe pashipe e Krisea vash Qhibyengo Vastipe prekal rodlaripya, mashkarkhuvipe thay rekomandipya sar administrativune sanksie mamuy unie kola ushkavna o provizie.²³ Maydur, sar o sebepi ena theripasko e manushikane, logistikune thay finansiarune resursengo Qhibyaki Komisia nashti performingya efektivitetea pere godornipya. Sar rezultati, e publika aqhili geenralipea bi jandi vash olako ekzistipe thay rovlaripeske mehanizmya.²⁴ Ko 2012-to bersh, OSCE/OSLE-inicingya bajakya²⁵ kola

²² Sheruneministresko Ofisi, Ofisis vash Komunitetenge Puqipya, Politikengo Studiripe II, *Qhibyake Politike ani Kosova, Implementacie ani relacia e Publikune Trupenca*, Septembri 2011, http://www.kryeministri-ks.net/zck/repository/docs/Politika_e_gjuheve_shqipe.pdf (dikhlo ko Mayi 2014).

²³ Kriji vash Qhibyengo Vastipe, hramipe 1 *maybuhle*; AI Gn. 2007/01, hramipe 20, *maybuhle*.

²⁴ Numay shtar rovlarinya dendile kotar 2007 ji ko Marti 2013.

²⁵ Ano Mayi 2011, OSCE/OSLE organizingya kedipya kote diskutisalo sar te zorakergyon o kapacitetya e Qhibyaka Komisiako prekal yaveripe e mashkarthemutne mayshukar praktikengo e Irskake Qhibyake Komisionarea. Akava inkuraingya Kosovako Raipe te temelinel, ko Novembri 2011, butyaki grupa

direktipea kontribuinde pe adoptipe e neva raipaska regulativako vash o Ofisi e Qhibyake Komisionaresko (OQK). Akaya regulative adresingya o identifikime problemya e stafesko thay bujeteske tiknaripasko garantipea OQK-eske dedikimo stafi, adekvatuno ofisesko than thay bujeteske resursya. Pe pashipe akale reformenca, o akanutno Qhibyako Komisionari alosardilo ko Decembri 2012 palo vasti cidipe e odole mayanglesko. Ko Februari 2014, OQK ulo funksionaluno ko bazikuno operipasko niveli, yekhe stafeske kotorea kova kerlay buti pe uravdo ofisi, inisoske ji ko Aprili 2014 e ekipa pandar na sine kompletimi thay o rekrutipe pandar lugyarela. Pe yekhuno vahti, OQK publikingya oleski vebqham²⁶, kergy a yekh rovlaripaski online forma, thay alosargya o rovlarinya kola resle prekal mashkarkhuvipe.²⁷ Pe ayni vaht, ko Februari 2013 OQK dengya buderi rekomandipya Sherune Ministreske Ofiseske vash olengo aprovipe ani forma e decisiaki.²⁸ Sar e Aprilestar 2014, e decisia pandar na aprovisali. Pe phikodeipe e mashkarthemutne organizaciengo, astaripea vi e OSCE/OSLE, pe mashkar e 2013-to bershesko, OQK pe ayni vaht si proaktivuno ko buderi pashipaske thay godyake vazdipaske aktivitetengo targetipea komunake sevalutnen, civiluno amalipe thay komunitetenge reprezenten te promovinen o janipe e qhibiyake hakayengo sar vi e OQK-eski rola sar mehanizmi vash dikhlaripe thay rovlaripe.

Artiklo 15 e Regulativako e Ofisesko e Qhibyake Komisionaresko mandatinla savore publikune institucien te alosaren qhibyaki fokusipaski thavd ko menajeripasko niveli thay te penjaren e OQK qaqipea andar 120 dive palo so e Regulativa khugya pe zori ko Aprili 2012. Andar som vahtesko periodi, publikune institucie sine obligime te penjaren e OQK vash kontakteske detalya e savore qhibyake asistentengo, interpretatorenko thay translatoorenko kola kerna buti olenca, resipea kay te temelinen Qhibyaka Politikaki Rafin vash te ashutinen e Qhibyake Komisionare pe implementacia e oleske mandatesko.

Ko Yuli 2012 OQK buqhalgya ofisialuno mangipe savore komunenge vash temelipe e qhibyake fikalune thavdengo andar shov masek may dur²⁹. Palo sah, lokalune autoritetya incinde minimalune akcie ji ko mashkar e 2013-to bershesko, kana o

vash reformipe e Qhibyaka Komisiako (kote o OSCE/OSLE sinele observipaski rola). Baziripea pea kava procesi, ko Aprili 2012 Kosovko Raipae aprovingya e Regulativa Gn. 07/2012 temelipea o Ofisie Qhibyake Komisionaresko.

²⁶ Shayutno pe Albanyuni qhib <http://www.komisioneri-ks.org>; pe Srbyuni <http://www.poverenik-ks.org> (dikhlo ko Mayi 2014).

²⁷ Informacia raportimi kotar Qhibyako Komisioneri ko vahti e koordinipaske kedipyengo e mashkarthemutne godornenca adikerde ko Yuni 2013 thay Yanuari 2014 ko Raipasko obyektu.

²⁸ Seti kotar enya qhibyaka politike bajakya dendile Qhibyake Komisionereske sar kotor e godornipyengo thay butyengo dikharde e Regulativa Gn. 07/2012, Artiklo 18 (1.11). O rekomandipya rodene e raipastar thay ministriendar te sigurinen, mashkar yaver, qhibyako pashipe ko publikune vakeripya, translacia e vebqhamyengo ko solduy ofisialune qhibya, thay translacia e angluna thay duyto riguna legislaciako ko ofisialune qhibya. On rodene kotar Ministria e Publikuna Administraciako te qhivel publikune signalya ko savore thana e publikune instituciengo, Ministria e Andruna Butyaki te yaverinel samatradenge nakhipaske signalya kola na si irande pe ofisialune qhibya, sar vi Infrastrukturaki Ministria thay Kosovaka Policia te incinen publikune kampanye vash dogyako vazdipe vash aqhavipe e sanksiengo thay rumipe e topografikune signalengo.

²⁹ Kosovako Qhibyako Komisioneri, intervista e OSCE/OSLE-ea kerdo ko Februari 2013, raipasko obyektu.

aktualuno Qhibyako Komisioneri kergya vash duyto ver o mangipe ko komune thay lela proaktivuno pratsav (prekal regularune kontaktya thay tereneske vizite, deipea direktie thay godideipe) ³⁰, sar vi e OSCE/OSLE-eske phikodeipea ³¹.

Sar e Aprilestar 2014, 16 komune temelinde fokalune thavda, inisoske na sarsakana ko menajeripasko niveli. ³² O aqhile 18 komune si pandar bizo qhibyake fokalune thavda, sherunipea sar o sebepi e na halovipasko e olenge obligaciengo, inisoske o OQK planirinela te kerel resipaske thay inkuraipaske pashipy.

Rezime e arakhipyengo

Qhibyaki Komisia temelimi ko 2007-to bersh aqhili na efektivuni vash lugo vahtesko periodi sar o sebepi e na theripasko e manushikane, logistikune thay finansiarune resursengo. O numay temelimo OQK ulo funksionaluno ko bazikuno operipasko niveli thay shrdingya te evolvirinel resipaski strategia vash te informinel e populacia vash oleski rola thay mandati. OQK thay komune nashti reste kay andar 120 dive kobar si dikhlardo andar e Regulativa 07/2012 te temelinen Qhibyaka Politikaki Rafin sar yekh e phikodeipaske mehanizmendar e OQK-esko.

4. KOMUNAKO IMPLEMENTIPE E KRISESKO VASH QHIBYENGO VASTIPE

4.1. Adoptipe e komunake regulativengo vash penjaripe thay vastipe e qhibyengo ko komunako niveli thay korkore janglaripaske aktivitetiya

Pe pashipe e Artiklenca 2.4 thay 35 e Krieseko vash Qhibyengo Vastipe, o komune si obligime te adoptinen regulative phanglo e penjaripea e qhibyengo kola vakergyonaani olengi teritoria, pe pashipe e definime procedurenca kotar relevantune AI kotar e Ministria e Lokaluna Raipaska Administraciako. ³³

O sah 34 anketime komune akana aprovinde komunake regulative vash penjaripe thay vastipe e qhibyengo. Akava sikavla vasho progresi e sar e OSCE/OSLE-eske anglune

³⁰ Kosovako Qhibyako Komisioneri, intervista e OSCE/OSLE-ea kerdo ko Septembri 2013, raipasko obyekt.

³¹ Panj regionalune truyale mezya adikerdile ko angluno kvash kotor e 2013-to berhesko ani sah Kosova, phikodende kotar OSCE/OSLE, resipea vash promovipe e inter-akciako mashkar Qhibyako Komisioneri thay komunake autoritetiya, odoleske fascilitacia e temelipasko e komunake qhibyake fokalune thavdengo.

³² Deçan/Deçane, Dragash/Dragaš, Ferizaj/Uroševac, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Junik/Junik, Kamenicë/Kamenica, Klokot-/Kllokot, Lipjan/Lipljan, Novo Brdo/Novobërdë, Obiliq/Obilić, Podujevë/Podujevo, Prishtinë/Priština, Prizren, Ranilug/Ranillug, Shtime/Štimlje thay Suharekë/Suva Reka. Interviste kerde e komunake sevalutnenca mashkar o Januari thay Februari 2014.

³³ AI Gn. 2007/06 vash Definipe e Procedurengo vash Implementacia e Krieseko vash Qhibyengo Vastipe ano Komune. Ko Aprili 2011, akaya AI phiravdili kotar AI Gn. 2011/02. Hramipe 17, *maybuhle*.

evaluipëstar vash implementacia e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe³⁴. E Turkeyuni qhib akana vash akana si ofisialuni ani Prizrenoski thay Mamuşa/Mamushë/Mamuşa komuna. Ko 2007-to thay 2008-o, o komune e Gjilan/Gnjilane, vrdloriguni Mitrovicë/Mitrovica, Prishtinë/Priština thay Vushtrri/Vučitrn pe ayni vaht penjarde e Turkeyuni qhib sar qhib pe ofisialuno vastipe. Bosanski si ofisialuni qhib ano komune Prizren, Dragash/Dragaš and Pejë/Peć thay qhib pe ofisialuno vastipe ani Istog/Istok komuna (dikhen e tabela maytele).

Ofisialune qhibya ani Kosova–Srbyuni thay Albanyuni	Ofisialune qhibya ko komunako niveli	Qhibya pe ofisialuno vastipe ko komunako niveli
<i>Savore komune</i>	<p><u><i>Turkyuni</i></u> <i>Prizren</i> <i>Mamuşa/Mamushë/Mamuşa</i></p> <p><u><i>Bosanski</i></u> <i>Prizren</i> <i>Dragash/Dragaš</i> <i>Pejë/Peć</i></p>	<p><u><i>Turkyuni</i></u> <i>Gjilan/Gnjilane,</i> <i>southern Mitrovicë/Mitrovica</i> <i>Prishtinë/Priština Vushtrri/Vučitrn</i></p> <p><u><i>Bosanski</i></u> <i>Istog/Istok</i></p>

Sar e Aprilestar 2014, niyekh komuna ani Kosova na penjargya e Romani qhib sar qhib pe ofisialuno vastipe, inisoske Kosovako Romano komuniteti tradicionalipea vastinde olengi qhib ano komune kote jivdinde, keripea ola shayutni vash penjaripe talo Artiklo 2.4 e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe.

Desar e nesave ulavipyengo³⁵, maybaro gendo e komunengo na organizingya publikune diskusie vash qhibyake hakaya anglo vay palo deipe e komunake regulativengo vash te familiarizinen e populacia e legaluna struktura. Pozitivune bajakya palo sah lelife ko 2013-to bersh, kana nesave komune lele ktor ko resipaske initiative implementime kotar OQK pe phikoipe e mashkarthemutne organizaciengo, astaripea vi e OSCE/OSLE, targetipea e civiluno amalipe thay komunitetenge reprezenten.

³⁴ OSCE/OSLE Raporti *Implementacia e krisesko vash Qhibyengo Vastipe kotar Kosovake Komune*, Yuni 2008, hramipe 3, maybuhle. BAZiripea pe raporti, numay e komuna Klinë/Klina aprovingya e komunaki regulative vash qhibyengo vastipe (kommunaki Regulativa gn. 01-07-72/07 aprovimo pe 27-to Aprili 2007).

³⁵ Ano Prizreno, publikune diskusie organizisale anglo deipe e komunake Regulativengo vash Qhibyengo Vastipe Gn. 01/011/3250, 8-to Marti 2013.

Rezime e arakhipyengo

Savore komune lele pozitivune bajakya vash aprovipe e komunake regulativengo vash qhibyengo vastipe. Bosanski thay Turkyuni qhib silen o statusi e ofisialune qhibyengo ko trin thay duy komune respektivetee, thay o statusi e qhibyengo pe ofisialuno vastipe ani yekh thay shtar komune respektivetee. Palo sah, e Romani qhib pandar na sila akava penjaripe thay garavipe inisoske tradicionalipea vakerdili. O Komune na inicide specifikune bajakya vash te bayaren o publikuno janglaripe e qhibyake hakayengo, inisoske modestune laqharipya dikhile ko 2013-to sar rezultati olenge ledeipasko e OQK-ea.

4.2. Sikavipe e komunake signalengo, hramipyengo thay buletineske tabelengo

Sakana sar rilepardilo kotar Godideipasko komiteti vash e Struktura e KONventaki vash Garavipe e Nacionalune Minoritetngo³⁶ o “publikuno sikavipe e minoritetenge qhibyengo si e ulavde simbolikune vasnipestar soske sikavla o astaripe e yaver grupengo sar respektune thay shukar ajukerde jene e amalipesko thay odoleske khelela vasni rola pe promovipe e sensesko e peripasko thay integraciako”.

Pe odova dromipe, o sikavipe e butqhibyenge signalengo, hramipyengo thay buletineske tableno ano ofisya kola dena servisya savore komunake dizunenge (vay e nashle manushenge) si ulavipea e benefitestar vash qhibyake komunitetya. Odoya shukar praktika pe ayni vaht shay aplikingyola pe implementacia e Kriseski vash Qhibyengo Vastipe, kova rodla kay o servisya te dengyon ko savore ofisialune qhibya³⁷, kay o butyako truyalipe kerla shayutno efektivuno vastipe e ofisialune qhibyengo³⁸ thay kay o anava e ofisialune instituciengo thay trupengo siton sikavde ko savore ofisialune qhibya³⁹. Vash akava raporti, OSCE/OSLE dikhla ko androne thay avrune simbolya e komunake publikune ofisengo⁴⁰, komunake ofisenge vudarengo⁴¹ thay primarune sastipaske centrenge⁴² kola arakhlona ko komunake centre.

³⁶ Godideipasko Komiteti vash e Struktura e Konventaki vash Garavipe e Nacionalune Minoritetengi, *Trinto Godinipe vash Kosova*, Marti 2013, qham 35.
http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_FCNMdocs/PDF_3rd_OP_Kosovo_en.pdf.

³⁷ Krisi vash Qhibyengo Vastipe, hramipe 1, *maybuhle*, Artiklya 1.1(ii); 4.2; 7.2; 11 thay 30.

³⁸ *Yekhuon resursi*, Artiklo 7.5.

³⁹ *Yekhuo resursi*, Artiklo 9.1.

⁴⁰ Komunake civilune statuseske ofisya, komunake civilune registripaske ofisya, komunake legalune ofisya, komunake ofisya vash komunitetya thay iranipe, komunake dizunenge servisenge centre, komunake laikake porezeske ofisya, komunake kadastrya, socialune shukaripaske centre, ofisya e vrdenge registripasko, centre vash butyaripe thay socialuno shukaripe; komunake bizniseske centre; komunako departamenti vash administracia; finanse; skolupe; kultura, terne thay sporti; publikune servisya/emergenca; urbanizmo/kadastra; planiripe thay evolviripe; sastipe/socialuno shukaripe; inspekcia; agrokultura/vesha; Kosovaka Barvalipaska Agenciake lokalune ofisya.

⁴¹ Komunake sherunenge ofisya, sheruneske yaverune, komunake direktoriatya thay legalune sevalutne.

⁴² Primarune sastipaske centre talo Kosovako sistemi.

Kotar 34 komune, numay shov konstantno sikavena savore komunake publikune ofisenge signalya sikavipea o shaytne servisya ko savore ofisialune qhibya.⁴³ Deshuyekh komune sikavena maybut desar 50 pe shel e signalengo ko savore ofisialune qhibya.⁴⁴ O aqhile komune arakhlile kay sikavena mayhari desar 50 pe shel e signalengo ko sah ofisialune qhibya.

Phanglo e komunake ofisenge vudarengë signalenca, 17 komune⁴⁵ sinelen qhibyako pashipe, astaripea e komunen (Štrpce/Shtërpçë, Kamenicë/Kamenica, Novo Brdo/Novobërdë thay Ferizaj/Uroševac) kola sine kotor e OSCE/OSLE projektesko vash vudarengë signalya implementimo ko 2010-to bersh. Vash mothavipaske, Prizrenoski komuna sikavla pashe 90 pe shel e signalengo ko shtar qhibya (Albanyuni, Srbyuni, Bosanski, thay Turkyuni). Pe yaver drom, desh komune arakhlile kay na sikavena nisave signalya ani qhib koya si yaver desar odoya e mashurantune ani komuna,⁴⁶ e aqhile komunenca evaluisalo kay silen varipaske rangya e qhibyake pashipasko. Sevalutne kotar o komune e Ranilug/Ranillug⁴⁷, Parteš/Partesh⁴⁸, Shtime/Štimlje⁴⁹ thay Viti/Vitina⁵⁰ mothvde kay silen plani te instalinen ofiseske vudarengë signalya ko ofisialune qhibya palo kompletipe e renovipasko e komunake obyektosko.

Pe agor, kotare total 30 primarune kola vizitisale ani sah Kosova, numay shov arakhlile kay sikavena signalya ko savore ofisialune qhibya⁵¹; vash pelaripe pe godi, shtar centre sikavde mayhari desar kvash olenge signalendar numay pe yekh qhib, ji kay 20 sikavna maybut desar kvash (50 pe shel vay maybut) e olenge signalengo ani numay yekh qhib.

OSCE/OSLE-esko regularuno monitoripe sikavla kay o sebepi vash na adoptipe e praktikako vash sikavipe e butqhibyenge komunake signalengo sine o generaluno na theripe e politikune mangipasko thay na pheruno halovipe e obligaciengo.

⁴³ Komune Deçan/Deçane, Gjakovë/Đakovica, Kamenicë/Kamenica, Klinë/Klina, vrdloriguni Mitrovicë/Mitrovica thay Novo Brdo/Novobërdë.

⁴⁴ Komune Dragash/Dragaš, Ferizaj/Uroševac, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjilan/Gnjilane, Klokot-/Kllokot, Pejë/Peç, Podujevë/Podujevo, Prizren, Skenderaj/Srbica, Štrpce/Shtërpçë thay Vushtrri/Vučitrn.

⁴⁵ Komune Deçan/Deçane, Dragash/Dragaš, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Ferizaj/Uroševac, Istog/Istok, Kamenicë/Kamenica, Klinë/Klina, Lipjan/Lipljan, Mamuša/Mamushë/Mamuša, vrdloriguni Mitrovicë/Mitrovica, Novo Brdo/Novobërdë, Obiliq/Obilić, Podujevë/Podujevo, Prizren, Rahovec/Orahovac, Skenderaj/Srbica thay Štrpce/Shtërpçë.

⁴⁶ Komune Glogoc/Glogovac, Hani Elezit/Elez Han, Junik/Junik, Kaçanik/Kaçanik, Malishevë/Mališevo, Parteš/Partesh, Ranilug/Ranillug Shtime/Štimlje, Viti/Vitina thay Vushtrri/Vučitrn.

⁴⁷ Direktori e komunake departamentesko vash administracia, intervisya e OSCE/OSLE-a ko 13-to Marti 2013 thay konfirmimo kotar komunako yaveruno ko 3-to Marti 2014.

⁴⁸ Direktori e komunake departamentesko vash administracia, intervista e OSCE/OSLE-a ko 15-to Marti 2013 thay konfirmimo kotar komunako yaveruno ko 3-to Marti 2014.

⁴⁹ Komunako informipasko sevalutno, intervista e OSCE/OSLE-a ko 20-to Marti 2013 thay konfirmimo ko 5-to Februari 2014.

⁵⁰ Sheruno e sektorosko vash Demokratizacia Sektori e Viti/Vitina komunako, intervista e OSCE/OSLE-a ko 21-to Marti 2013 thay konfirmimo ko 4-to Februari 2014.

⁵¹ Komune Dragash/Dragaš, Gjakovë/Đakovica, Kaçanik/Kaçanik, Kamenicë/Kamenica, Rahovec/Orahovac thay Viti/Vitina.



Rezime e Arakhipyengo

Sikavipe e butqhibyenge signalengo ko komunake publikune ofisya sip e pashipe e implementaciako e mangipyengo talo Krisi vash Qhibyengo Vastipe vash deipe e servisengo ko savore ofisialune qhibya. Palo sah, baziripea pe evaluipe e signalizaciako ko komunake publikune ofisya thay primarune sastipaske centre, thay e andrune komunake ofiseske udarengë signalengo, maybut desari kvash e komunengo na sikavena butqhibyune signalya. O Komune odoleske si inkuraime te inicinen bajakya te sigurinen o sikavipe e butqhibyune signalengo, hramipyengo thay tablenge buletinengo ko savore publikune ofisya thay obyektja.

*O pisiba ko udara ki komuna Gilanakri,
28.maj 2014 – OSCE / Enis Ahmetaj*

4.3. Deipe e butqhibyune servisengo

Artiklo 7.2 e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe phenla kay sakova manush sile hako te komunikinel e, thay te lel shayutne servisya thay publikune dokumentya kotar, komunake institucie thay sevalutne ani sakoya ofisialuni qhib thay odova si o godornipe e sakole komunake reprezentesko thay ekzekutivune trupesko te sigurinel akava. Artiklo 8.1 mayluge defininla o hakay e manushengo kolengi qhib si pe ofisialuno vastipe vash te den hramime vay moske hramipyay thay dokumentya, thay te len respodipe kotar komunake institucie thay sevalutne ani olengi qhib, te sine kay on mangna.

Resipea kay te evaluinyol o komunako deipe e servisengo ko butqhibya, OSCE/OSLE intervistingya 76 manushen kola perena ververutne komunitetenge kola gendoa si minoritetja ko komunake nivelya⁵² kola mothavde olengi eksperienca pe vastipe e olenga daka qhibyako pe ledeipe e komunake autoritetenca. Baziripea pe duy runde e

⁵² Triyandu duy Kosovake srbya, 14 Kosovake Albanya, 14 Kosovake Turky, 12 Kosovake Boshnyakya, duy Kosovake Kroatya thay duy Kosovake Goranya. Totali e 38 komunitetenge jenengo intervistisale ani angluni runda (Yuli 2011– Septembri 2012), ji kay o yaver 38 manusha intervistisale ani trinto runda (Yanuari–Februari 2014). O interviste alosardile baziripea pe olengo etniciteti thay mangipe vash informaciengo ulavipe. Nesave olendar sine regularune OSCE-ske vakerutne ji kay o yaver alosardile bizo kriteri pashe komunake obyektja.

intervistenge, ulavde ano duy bersh te kvash, OSCE/OSLE na dikhla nisavo yaveripe ko vastipe e qhibyango kotar komunake autoritetiya ano deipe e komunake servisengo.⁵³

Baro gendo e respodentengo, 40 kotar 76, sikavde problemya pe leipe e hramime dokumentengo pe olenge dake qhibya, inisoske on pe generalie evaluinde e verbaluni komunikacia sar may hari problematikuni. Akava avrinla nesave Kosovake Turkya⁵⁴ thay nesave Kosovake Boshnyakya⁵⁵ intervistime ano komune kote olengi daki qhib si ofisialuni qhib vay qhib pe ofisialuno vastipe kola phende kay vastinde e Albanyuni vay Srbyuni qhib pe olengi komunikacia e lokaluna administracia, thay pe Illeipe e dokumentengo ko yekh e akale qhibyendar resipea kay te ognorinen mayluge procedure.

Inisoske o raportipe kay komunake qhibyengo pashipe pe deipe e servisengo laqhardilo ko nakhle nesave bersha, Kosovake Srbya thay Goranya sikavde pharipya pe komunikipe e komunake autoritetenca thay pe leipe e dokumentengo, thay phende kay o may terne civilune butikerne na vakerena e Srbyuni qhib. Kosovake Srbya⁵⁶ thay Kosovake Goranya⁵⁷ sherunipea raportinde kay sinelen prblemya e dokumentacia kotar komunaki kadastra, komunake porezeske ofisy, sastipaske klinike (sastipaske raportya, mothavipya), komunake civilune registripaske ofisy thay vrdenge

⁵³ Yekhuno resursi.

⁵⁴ Trin Kosovake Turkya kotar Gjilan/Gnjilane (yekh manush intervistimo ko 29-to Avgusti 2012 thay duy manusha ko 5-to Februari 2014), trin Kosovake Turkya kotar vrdloriguni Mitrovicë/Mitrovica (yekh manush intervistimo ko 7-to Septembri 2012 thay duy manusha ko 22-to Januari 2014), shtar Kosovake Turkya kotar Prishtinë/Priština (yekh manush intervistimo ko 12-to Septembri 2012 thay trin manusha ko 15-to Januari 2014) thay shtar Kosovake Turkya kotar Prizrenoski komuna (duy interviste kerdile ko 10-to Septembri 2012 thay o yaver duy ko 12-to Februari 2014).

⁵⁵ Shtar Kosovake Boshnyakya ani Dragash/Dragaš komuna (duy interviste kerdile ko 7-to Septembri 2012 thay duy ko 23-to Januari 2014), shtar Kosovake Boshnyakya kotar Pejë/Peć komuna (duy manusha intervistime ko 10-to Septembri 2012, yekh manush ko 5-to Februari 2014 thay yekh manush ko 10-to februari 2014) thay shtar Kosovake Boshnyakya kotar Prizrenoski komuna (duy interviste kerde ko 5-to Septembri 2012, yekh manush intervistimo ko 31-to Januari 2014 thay yekh manush ko 10-to februari 2014).

⁵⁶ Trin Kosovake Srbya kotar Ferizaj/Uroševac komuna (duy intervistime ko 21-to Avgusti 2012 thay yekh manush ko 5-to Februari 2014); trin Kosovake Srbya kotar Gjilan/Gnjilane komuna (yekh intervista kerdili ko 29-to Avgusti 2012, thay duy interviste kerdile ko 5-to Februari 2014); shtar Kosovake Srbya kotar Kamenicë/Kamenica komuna (duy interviste kerdile ko 28-to Avgusti 2012 thay duy ko 7-to Februari 2014), shtar Kosovake Srbya kotar Novo Brdo/Novobërdë (duy interviste kerdile ko 27-to Avgusti 2012 thay duy ko 6-to Februari 2014); trin Kosovake Srbya ani Štrpce/Shtërpçë komuna (duy intervistime manusha ko 7-to Avgusti 2012 thay yekh manush ko 4-to Februari 2014); duy Kosovake Srbya kotar Viti/Vitina komuna (yekh intervista kerdili ko 14-to Avgusti 2012 thay yekh ko 3-to Februari 2014); shtar Kosovake srbya kotar Fushë Kosovë/Kosovo Polje komuna (duy interviste kerdile ko 9-to Avgusti 2012 thay o yaver duy interviste ko 14-to Januari 2014); duy Kosovake Srbya kotar Lipjan/Lipljan komuna (yekh intervista kerdi ko 7-to Septembri 2012 thay yekh ko 14-to Januari 2014); duy Kosovake Srbya kotar Obiliq/Obilić komuna (yekh intervista kerdili ko 11-to Septembri 2012 thay yekh ko 15-to Januari 2014); duy Kosovake Srbya kotar Vushtrri/Vučitrn komuna (yekh intervistimo ko 7-to Avgusti 2012 thay yekh manush ko 4-to Februari 2014); thay trin Kosovake Srbya kotar Rahovec/Orahovac (yekh manush intervistimo ko 6-to Septembri 2012 thay duy manusha intervistime ko 11-to Februari 2014).

⁵⁷ Duy Kosovake Goranya ko Dragash/Dragaš komuna (yekh manush intervistimo ko 6-to Septembri 2012 thay yekh manush ko 23-to Januari 2014).

registripaske centre. Kotar olengi rig, Kosovake Kroatya⁵⁸ raportinde kay arakhnape problemenca ani Komunaki Kriselin e Viti/Vitina, koya dela sherunipea o hramime dokumentya numay pe Albanyuni qhib phenipea kay o dokumentya si numay pe fokusipe e krisatorengo kola sherunipea si Kosovake Albanya⁵⁹.

Kosovake Albanya mothavde yaver experience ko komune kote on si numerikipea minoritetya. O repodententya⁶⁰ ano Klokot/Kllokot phende kay e komunaki administracia treterinla solduy ofisialune qhibya yekhipea, thay ka na si problemya pe qhibyengo pashipe. Kosovake Albanya kola intervistisale ani komuna e Mamuša/Mamushë/Mamuša⁶¹ thay Gračanica/Graçanicë⁶² phende kay o komunako stafi sherunipea halona thay shay te vakeren pe Albanyuni qhib kana rodingyola te den informacie, palo sah sine identifikime problemya ani Gračanica/Graçanicë⁶³ kola rezultinde kotar o na adekvatuno geno e komunake translatorengo /interpreterengo (misalake na sine interpretacia ko kedipyta, dosna aqhipe pe deipe e komunake dokumentengo ani Albanyuni qhib, ty). Kosovake Albanya ani Komuna e Ranilug/Ranillug phende kay, palo leipe pe buti e nesave komunake godornengo kotar Kosovako Albanyuno komuniteti, si situacie kana on manglape te adresingyon Kosovake srbyenge pe Srbyuni qhib soske on generalipea silen na shukar janipe e Albanyuna qhibyako⁶⁴.

O uprune pharipyta mothavna o lugyarde aqhavipyta pe deipe e yekhune ancesesko e servisengo ko ofisialune qhibya thay qhibya pe ofisialuno vastipe vash savore komunitetya. Sar dikhlilo kotar Godideipasko Komiteti vash e Struktura e Konventaki vash Garavipe e Nacionalune Minoritetengi⁶⁵, yekh e sherune sebependar vash akava pharipe kolenca arakhlona o administrativune autoritetya pe rekrutipe e civilune butikerdutnengo kola silen profesionaluno janipe e ofisialune qhibyengo, kombinimo e na theripea e adekvatune qhibyake treningengo.⁶⁶ Pe yaver drom, sar phendilo may

⁵⁸ Duy Kosovake Kroatya kotar Viti/Vitina komuna, intervista kerdi kotar OSCE/OSLE ko 23-to Avgusti 2012 thay konfirmimi ko 5-to Februari 2014, inisoske o puqle manusha sikavde nesave laqharipyta sar o mashkar e 2013-to bershesko mothavipea reforme ko hakayipasko thay temelipe e Gjilan/Gnjilane Temeluna Kriselinyako ani Viti/Vitina.

⁵⁹ Vash OSCE/OSLE monitoripe e surengo e etnikune elementencar andar Viti/Vitina komunaki kriselin, sarsakana rezultingya kay relevantune dokumentya sine irande ko qhibya e rigengo.

⁶⁰ Shtar Kosovake Albanya (duy manusha intervistime ko 28-to Avgusti 2012 thay duy manusha intervistime ko 7-to Februari 2014).

⁶¹ Yekh Kosovake Albani intervistimo ko 30-to Avgusti 2012, yekh Kosovake Albani intervistimo ko 10-to Septembri 2012 thay yekh intervistimo ko 10-to Februari 2014.

⁶² Shtar Kosovake Albanya (duy manusha intervistime ko 12-to Septembri 2012 thay o yaver duy manusha intervistime ko 11-to Februari 2014).

⁶³ *Yekhuno resursi*.

⁶⁴ Duy Kosovake Albanya intervistime ko 29-to Avgusti 2012 thay yekh Kosovako Albani intervistimo ko 10-to Februari 2014.

⁶⁵ Godideipasko Komiteti vash eStruktura e Konventaki vash Garavipe e Nacionalune Minoritetengo, *Trinto Godinipe vash Kosova*, 36, *maupre*, qhamya 9 thay 33.

⁶⁶ Sar e 2012-to OSCE/OSLE-esko Uqo Komisionari vash NAcionalune Minoritetya, pe ledeipe e OQK-ea, phikoinde proyektya vash te trenerinen civilune butikerdutnen te vakeren solduy ofisialune qhibya ko yekhuno niveli. O proyeki implementisalo kotar Evropako Centro vash Minoritetenge Puqipya (ECMI/ECMP). Dikhen Evropako Centro vash Minoritetengo Puqipya Kosova ano: <http://www.ecmikosovo.org/?p=4529> (dikhlo ko Mayi 2014).

angle kotar o OSCE/OSLE,⁶⁷ pandar si na adekvatuno niveli e reprezentipasko e nesave komunitetngo ko civilune servisya, ini pali inkluzia e na-diskriminipaske bajakengo ani butyaripaski legislacia thay rezerime kuote vash butyaripe e komunitetenge jenengo ko publikune institucie.⁶⁸

Ko akava dromipe, OSCE/OSLE sikavla pozitivune bajakya kola kerdile kotar o bersh 2013 kotar o Ofisi vash Komunitetenge Puqipyra andar Sheruneministresko Ofisi vash temelipe e butyaka grupako vash butyaripe e komunitetengo kola gendoa si minoritetya ko komunako niveli vash te promovinen olengo reprezentipe ko civilune servisya thay ko publikune kompanie.⁶⁹

Rezime e Arakhipyengo

Komunake institucie thay sevalutne pandar nashti te sigurinen qhibyengo pashipe pe deipe e servisengo thay dokumentengo e publikake sar si manglo kotar o Krisi vash Qhibyengo Vastipe. Maydur, o komune na kerde nisavo laqharipe andar o trin nakhle bersha pe deipe e servisengo ko savore mangle qhibya. Akava sikavgyola sherunipea sar o sebepi e pharipyengo pe rekrutipe e civilune butikerdutnengo kola alien uqo janipe e ofisialune qhibyengo thay na theripe e qhibyake treningengo, sar vi o teluno niveli e reprezentipasko e nesave komunitetengo ko civiluno servisi.

Vash te laqharyon akala doshalipya, o komune manglape te len pe konsideripe qhibyengo shukar janipe ano vahti kana rekrutinena manushen ani pozicia e publikuna administraciako thay manglape te roden ashutipe kotar centraluno niveli vash anipe e civilune butikerdutnengo e adekvatune qhibyake treningea, resipea kay te inkurainen yekh truyalipe kova generalipea si pe pashipe e vastipea e ofisialune qhibyengo. Maydur, Kosovako Raibe manglape te kerel specifikune publikune butyaripaske problamya thay iniciative kola targetinena manusha kola perna e Kosovake komunitetenge vash te sigurinen pheruni thay efektivuni implementacia e pozitivune akciake bajakengo theripea res te zorakeren o reprezentipe e komunitetengo ko komunako civiluno servisi, sar rodingyola kotar o Artiklo 11 e Regulativako 04/2010.

⁶⁷ OSCE/OSLE raporti *Reprezentipe e Komunitetengo ko Civiluno Servisi ani Kosova*, Decembri 2012, <http://www.osce.org/kosovo/99601>.

⁶⁸ Mayhari 10 pe shel e civilune butikerdutnengo ko centraluno niveli manglape te oven jene e Na-Albanyune komunitetengo. Ko komunako niveli, kuote manglape te oven bazirime pe peshelipe e komunitetengo ko specifikune komune pe pashipe e Artikloa 11(3) e Krisesko Gn. 03/L-149 vash Civiluno Servisi thay Regulativa Gn. 04/2010 pe Procedure vash Fer thay Proporcionaluno reprezentipe e Komunitetengo kola na si mashuranca ko Civiluno Servisi e Kosovako, 21 Septembri 2010 publikimo kotar Ministria e Publikuna Administraciako.

⁶⁹ Dikhjen <http://www.kryeministri-ks.net/zck/?page=2,4,132> (dikhlo ko Mayi 2014).

4.4. Interpretacia ko vahti e kedipyengo e reprezentativune thay ekzekutivune trupengo, thay translacia e komunake kedipaske dokumentengo thay komunake legalune aktya

Baziripea pe Krisi vash Qhibyengo Vastipe, o komune si obligime te den interpretacia kotar yekh ofisialuni qhib pe yaver⁷⁰ thay kotar yekh ofisialuni qhib pe yaver komunitetengi qhib⁷¹, te sine kay rodingyola. Maybuhle, o yekhuno krisi rodla kay “o hramipya e kedipyengo thay ofisialune hramipya e komunake reprezentengo thay ekzekutivune trupengo, publikune hramipya thay yaver ofisialune dokumentyia manglape te adikergyon thay publikingyon ko savore ofisialune qhibya e komunake.”⁷²

Vash leipe e generalune dikhipasko e pashipasko e akale deipyenca, OSCE/OSLE monitoringya komunengo pashipe e obligacienca vash deipe e interpretaciako ko vahti e komunaka asambleake sesiengo, sar vi pashipe e kedipaske materialengo e Krisea vash Qhibyengo Vastipe thay Krisi vash Lokaluno Korkoro-Guvernipe.⁷³

Prekal o regularuno monitoripe, OSCE/OSLE arakhla kay, e nesave avripyenca⁷⁴, o komune pashona e legalune mangipyenca vash deipe e oraluna/verbaluna interpretaciako, te sine kay manglola, ko vahti e kedipyengo e komunake asablengo. Palo sah, hramimi translacia e proces verbalesko e kedipyengo aghola umal e darakeripesko, soske kotar total 19 komune⁷⁵ nashti resla te del olen regularitetea andar 2013-to bersh, ini pali olengi obligacia te keren akava ini te sine kay na rodingyola akaya translacia. Komunake sevalutne dende duy sherune sebepya vash na theripe e pashipasko e translaciake mangipyenca, sherunipea na adekvatune manushikane resursya thay o fakti kay nesave komune silen but hari dizune kola pernae na mashurantune numerikune mashurancako thay odoleske na dikhena o mangipe vash translacia e akale hramipyengo ko yaver qhibya.

Ko yekhuno hramipe, baziripea pe legalune strukture savore komunake legalune bajakya manglape te procedingyon, adoptingyon thay publikingyon ko savore ofisialune qhibya e komunako.⁷⁶ Som dromea, o komune si obligime te respektinen o som statusi e ofisialune qhibyengo bi lelo pe dikhipe e demografikuni kompozicia e komunitetengo

⁷⁰ Krisi vash Qhibyengo Vastipe, hramipe 1, *maybuhle*, Artiklo 7.3 referinla pe kedipya e reprezentengo thay ekzekutivune trupesko e komunako, sar vi o publikune kedipya organizime kotar e komuna.

⁷¹ *Yekhuno resursi*, Artiklo 8.4. Akava deipe referingyola vash jene e komunake reprezentativune trupengo, thay olenge komitetya, kola perna e komunitetenge kolengi daki qhib nasi ofisialuni qhib e komunako

⁷² *Yekhuno resursi*, Artiklo 7.4.

⁷³ Dikhen Artiklya 4.4 thay 49, Krisi Gn. 03/L-040 vash Lokaluno Korkoro-Guvernipe, 4-to Yuni 2008.

⁷⁴ Arakhlilo kay numay duy komune na dena translacia regularitetea andar 2013-to bersh, konkretipea Gračanica/Gračanicë thay Mamuşa/Mamushë/Mamuşa.

⁷⁵ Deçan/Deçane, Ferizaj/Uroševac, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjakovë/Đakovica, Glogoc/Glogovac, Hani i Elezit/ Helez Han, Istog/Istok, Junik/Junik, Kaçanik/Kaçanik, Klinë/Klina, Lipjan/Lipljan, Malishevë/Mališevo, vrdloriguni Mitrovicë/Mitrovica, Obiliq/Obilić, Podujevë/Podujevo, Rahovec/Orahovac, Shtime/Štimlje, Suharekë/Suva Reka, and Vushtrri/Vučitrn.

⁷⁶ Krisi vash Qhibyengo Vastipe, hramipe 1, *maybuhle*, Artiklo 7.6.

kola jivdinena odote. Pe pashipe e nakhle OSCE/OSLE generalune evaluipasko⁷⁷ kova sikavgya kay aybut desari trinto kotor e komunengo nashti kerde translacia e olenge legalune draftengo thay te aprovinen legislacia ko savore ofisialune qhibya – krucialuno aspekti ano konteksti e maybuhle kotorleipasko e komunitetengo ko komunake puqipyra – OSCE/OSLE arakhla kay 14 komune pandar buderipea na sip e pashipe e akala obligacia (mayhari desari 20 pe shel e komunake decisiengo vay regulativengo analizime kotar o OSCE/OSLE sinelen qhibyako rovlaripe).⁷⁸ O komune Prizren, Dragash/Dragaš thay Pejë/Peć silen kotoripea rovlaripe (e pashe 70 pe shel e komunake decisiengo vay regulativengo sikavdile kay si rovlariipaske) soske on na kerena translacia e legalune aktengo ani Bosanski qhib, ji kay o aqhile 17 komune kola anketisale araxhlilo kay sinele rovlaripe (maybut desari 80 pe shel) we translaciake mangipea. Maydur, OSCE/OSLE dikhla kay, ini kana si shayutno, numay nesave komune dende pheruni qalaripaski translacia⁷⁹, ji kay translaciako kualiteti na sine pheripea qalardo vay sine na qautno ko nesave yaver komune, sherunipea phanglo e dokumentenca kola irandile kotar e Albanyuni pe Srbyuni qhib.⁸⁰

O maysherune sebepya kola lepardile kotar komunake godorne vash na deipe e (qalarde) hramima translaciako sine nanipe e manushikane thay finansiarune resursengo, na shukarne butyake kondicie vash translatorya thay e harni prezenca e komunitetengo e numerikune minoritetengo ko respektivune komune.

Rezime e arakhipyengo

Ji kay si uqo respektipe e obligaciengo vash deipe e interpretaciako ko komunaka asambleake sesie, aqhona darakeripyra phanglo e puqipea kay maybut desari kvash e komunengo na sigurinena translacia e kedipyenge proces verbalengo. Maydur, kvash e komunengo na pashona e obligaciencia vash publikipe e komunalune legalune draftengo thay legislaciengo ko savore ofisialune qhibya sar vi te sigurinen adekvatuno kualiteti e odole translaciengo. O komune manglape te bayaren manushikane thay finansiarune resursya vash te sigurinen interpretacia ko vahti e publikune kedipyengo thay adekvatuni qhibyengi translacia e savore ofisialune dokumentengo.

⁷⁷ Dikhen OSCE/OSLE –esko raporti *Butqhibyengi Legislacia ani Kosova thay Olake Pharipyra*, Februari 2012, hramipe 3, *maybuhle*, qhamya 17–19. Akava raporti si sherunipea orientimo vash o riga kola si astarne pe hramipe e mbutqhibyenga legislaciako, ko centraluo thay lokaluno niveli.

⁷⁸ Deçan/Deçane, Ferizaj/Uroševac, Gjakovë/Đakovica, Gjiilan/Gnjilane, Glogoc/Glogovac, Hani Elezit/Elez Han, Junik/Junik, Kaçanik/Kaçanik, Malishevë/Mališevo, vrdloriguni Mitrovicë/Mitrovica, Obiliq/Obilić, Podujevë/Podujevo, Skenderaj/Srbica thay Vushtrri/Vučitrn.

⁷⁹ ‘Qalaripaski translacia’ mangla te phenel o teksti si shukar hramimo thay shay halola, thay korespodinla e originalune mesazhea. Akava kualiteti e translaciako numay dikhililo ano komune Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gračanica/Graçanicë, Klokot/Kllokot, Novo Brdo/Novobërdë, Parteš/Partesh, Prishtinë/Priština, Ranilug/Ranillug, Shtime/Štimlje thay Štrpce/Shtërpçë.

⁸⁰ Inisoske o teksti halola, si buderi doshalipyra ano aspekti e sintaksako, na korektuno vastipe e hramyengo vay kasusengo. Akava dikhililo ano komune Dragash/Dragaš, Gjakovë/Đakovica, Gjiilan/Gnjilane, Istog/Istok, Kamenicë/Kamenica, Klinë/Klina, Lipjan/Lipljan, Pejë/Peć, Prizren, Suharekë/Suva Reka, Viti/Vitina thay Vushtrri/Vučitrn.



E dromeskoro isharetu ki komuna Partes, 28. maj 2014 – OSCE / Enis Ahmetaj

4.5. Translacia e komunake vebqhamyengo thay butyake konkursengo

O Krisi vash Qhibyengo Vastipe rodla e komunendar te sigurinen kay on publikinena, adikerna thay kerna shayutne savore publikune dokumentya ko savore ofisialune qhibya.⁸¹ Lokalune autoritetya si pe ayni vaht obligime te publikinen ofisialune dokumentya ani olengi vebqham yekhipa ko savore ofisialune qhibya.⁸²

Sar e Aprilestar 2014, savore komune puterde vebqham.⁸³ Palo sah, OSCE/OSLE arakhla kay numay ehta⁸⁴ te pheren o pashipe e qhibyake obligacienca, inisoske daykver e translacia daykhver dengyola dosna. Si vebqhamyaki verzia pe Turkeyuni qhib e Mamuša/Mamushë/Mamuša komunako, inisoske o informacie na si pheripea dende ani Srbyuna thay Albanyuna qhibyake qhamya. Prizrenoski komuna na sila qham pe Bosanski qhib thay na qhivela neve informacie pe Srbyuni qhib regularitetea, ji kay o link kova ingarela pe Tukryuna qhibyaki verzia na putergyola. Dragash/Dragaš komuna na sila Bosanski qham, ayeka sar na sila vi e Pejë/Peć komuna, koya nashti te del ni e Srbyuni verzia.⁸⁵ Ko aqhile komune kola anketisale, o vebqhamya si buderipea pe na pashipe e legaluna struktura, ovipea numay yekh qhibyune vay, ini kana si teknikipea

⁸¹ Krisi vash Qhibyengo Vastipe, hramipe 1, *maybuhle*, Artiklya 7.2 thay 7.4.

⁸² Ministria e Publikunua Administraciako, AI Gn. 03/2011 vash veb qhamya e Publikune Institucienigo, 24-to Oktobri 2011, Artiklo 9: “veb qham thay informacie ani veb qham musay te oven pe pashipe e Krisea vash Qhibyengo Vastipe”. http://map.rks-gov.net/userfiles/file/document_page/Udhezimi_Administrativ_Nr_03_2011_Per_ueb_Faqet_e_Institucioneve_Publike_an.pdf. (dikhlo ko Mayi 2014).

⁸³ Dikhen o link e komunake veb qhamyengo ano: <http://kk.rks-gov.net/> (dikhlo ko Mayi 2014).

⁸⁴ Gračanica/Graçanicë, Kamenicë/Kamenica, Klokot-/Kllokot, Novo Brdo/Novobërdë, Ranilug/Ranillug, Štrpce/Shtërpçë thay Vushtrri/Vučitrn.

⁸⁵ Evaluipe e komunake veb qhamyengo kerdilo vi kotar Ombudspersoneski Institucia ani Kosova pe olesko Ex-Officio raporti Gn.275/2012.

shayutne pe ofisialune qhibya, prezentyngyona varesave doshalipya sakana sar na regularuno informaciengo yaveripe, na kvalitetuni translacia vay na kompletirime sekie.

Komunake vebqhamya pe ayni vaht siton vash te zorakeren butyaripaske shaipya e hari-reprezentime komunitetengo ko civiluno servisi, thay odoleske si mahatno kay n te oven pe pashipe e qhibyako.⁸⁶ Palo sah, prekal olesko monitiripe, OSCE/OSLE arakhla kay numay 19 komune⁸⁷ sine pe pashipe e obligaciengo vash te postinen butyake konkursya ko savore ofisialune qhibya.

Rezime e arakhipyengo

Savore komune puterde veb qhamya, nuay aqhile buderipea yekh qhibyune vay na pherna komunenge obligacie vahs shukarni fascilitacia e akseseso ko dokumentya thay servisya ko savore ofisialune qhibya. Komune manglape te sigurinen kay savore dokumentya thay servisya kola dikhlona ano veb qhamya siton pe pashipe e qhibyenca, astaripea o postipe e butyake konkursengo.

4.6. Shayutnipe e interpretaciako thay o kapacitetya e komunake translaciake uniengo

Inisoske o Krisi vash Qhibyengo Vastipe na mothavla akava direktipea, olesko implementipe rodla adekvatune manushikane, finansiarune thay teknikune resursya, astaripea o temelipe e translaciake uniengo, rekrutipe e adekvatune gendosko e kualifikime qhibyake asistentengo, thay siguripe olenge akseseso ko shukar butyake kondicie thay profesionalune evolviripaske shaipya.

Sar e Aprilestar 2014, 15 komune raportinde kay temelinde komunake translaciake unie⁸⁸, ji kay yaver 15 komune kerena buti yekhe vay duy qhibyake asistentenca⁸⁹. O komune Hani Elezit/ Elez Han, Glogoc/Glogovac, Malishevë/Mališevo thay Gjakovë/Đakovica na silen ofisialune translatorya vay interpretery. Vahs janipaske, komunaki translaciake unia ani Shtime/Štimlje na dikhlarla pozicia e

⁸⁶ Te zorakeren komunitetengo reprezentipe, butyaripaske institucie si tali pozitivuni obligacia te sigurinen yekh aktivuni rekrutipaski strategija, astaripea sahasardi publikacia e butyake reklamengo prekal printipe thay mediatikune reklame ko savore ofisialune qhibya. Dikhen e Regulativa Gn. 04/2010 vash o procedure e Fer thay Proporcionalune Rerezentipasko e Komunitetengo kola na si mashuranca ano Civiluno Servisi ani Kosova, hramipe 68, *maybuhle*, Artiklya 11.2 thay 11.3.

⁸⁷ Dragash/Dragaš, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gračanica/Graçanicë, Istog/Istok, Kamenicë/Kamenica, Klokot/Kllokot-, Lipjan/Lipljan, Mamuša/Mamushë/Mamuša, Novo Brdo/Novobërdë, Obiliq/Obilić, Prishtinë/Priština, Prizren, Rahovec/Orahovac, Ranilug/Ranillug, Shtime/Štimlje, Štrpce/Shtërpçë, Suharekë/Suva Reka, Viti/Vitina thay Vushtrri/Vučitrn.

⁸⁸ Komune Deçan/Deçane, Ferizaj/Uroševac, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjilan/Gnjilane, Istog/Istok, Junik/Junik, Lipjan/Lipljan, Novo Brdo/Novobërdë, Podujevë/Podujevo, Prishtinë/Priština, Prizren, Skenderaj/Srbica, Shtime/Štimlje, Štrpce/Shtërpçë thay Vushtrri/Vučitrn.

⁸⁹ Komune Dragash/Dragaš, Gračanica/Graçanicë, Kaçanik/Kaçanik, Kamenicë/Kamenica, Klinë/Klina, Klokot/Kllokot, Mamuša/Mamushë/Mamuša, southern Mitrovicë/Mitrovica, Obiliq/Obilić, Parteš/Partesh, Pejë/Peć, Rahovec/Orahovac, Ranilug/Ranillug, Suharekë/Suva Reka thay Viti/Vitina.

translatoreski/interpretereski thay kergyola kotar komunake civilune butikerdutne bizo relevantune qhibyake janipya.⁹⁰

Deshu ohto komune⁹¹ raportinde kay na silen stafi konkretipea translaciake/interpretaciake servisya sar o sebepi e kombinime faktorengo, astaripea limitya kotar stafesko gendo, bujetesko na theripe, sar vi o pharipe vash arakhipe e kualifikime aplikantengo. Ko ayeka sure, komunake translatorya silen but buti ji kay ko nesave sure e translacia kerdili kotar komunake sevalutne kola na sinelen e adekvatuni kualifikacia, vash deipe e translaciake kvalitetesko.⁹² Harno translatorengo/interpreterengo stafi pe ayni vaht negativipea qalavla o vahteske translaciake dokumentya.

Pherupe doshalipya kola dikhlile ani Kosova sine na theripe e adekvatune ofiseske thanesko thay bazikune teknikune shaipyengo vash translatorya thay interpretery, astaripea akate allavarya, kompyuterenske hramipaske korektipaske programya vay rekordipaske alatya. Desar akalestar, numay komuna e Ferizaj/Uroševac raportingya kay alokingya regularune finansiarune resursya vash bayaripe e tranlatorenge kapacitetesko, ji kay e Deçan/Deçane komuna kingya nevi informipaska tehnologiake sheya vash translatorengi unia ko bersh 2013. Pe agor, OSCE/OSLE dikhla kay komunake translatorya thay interpretery but ver na silen e adekvatuni kualifikacia thay eksperienca⁹³, thay maybut desar kvash e translatorengi kola inteervistisale sikavde o mangipe vash kotorleipe ko specializime treningya.

Sar o OSCE/OSLE rekomandingya ko nakhle raportya⁹⁴, potencialuni solucia vash akala problemya aqhola ano zorakeripe e rolako e Kosovake Institutesko vash Publlikuni Administracia sar angluni treniripaski institucia godorni vash o generaluno treniripe e

⁹⁰ Kosovako Qhibyako Komisioneri dikhlargya akava puqipe pe olesko 2013-to bershesko raporti kova dendilo Qhibyaka Politikake Bordeske, sar e regulative Gn.07/2012 temelipea o Ofisi e Qhibyake Komisionaresko (Art. 18).

⁹¹ Komune Dragash/Dragaš, Gjilan/Gnjilane, Gračanica/Graçanicë, Kaçanik/Kaçanik, Kamenicë/Kamenica, Klinë/Klina, Lipjan/Lipljan, southern Mitrovicë/Mitrovica, Podujevë/Podujevo, Prishtinë/Priština, Prizren, Podujevë/Podujevo, Rahovec/Orahovac, Ranilug/Ranillug, Skenderaj/Srbica, Shtime/Štimlje, Viti/Vitina thay Vushtrri/Vučitrn.

⁹² Misalake, ani Vushtrri/Vučitrn komuna, dokumentengi translacia (sherunipea e centralune nivelesko kola lelile pe Albanyuni thay Srbyuni qhib) an Turkyuni, koya si qhib pe ofisialuno vastipe, dengyola kotar Kosovake Turkengo administrativuno asistenti; ani Suharekë/Suva Reka komuna, interpretacia ko vahti e komunake butyake grupengo pe iranipe dengyola kotar o sheruno e komunake ofisesko vash komunitetya thay iranipe; ani Gjakovë/Đakovica komuna komunake legalune ofiserya dende translaciake servisya kana rodialo. Kotar Septembri 2012 ji ko Aprili 2013, Klinë/Klina komuna na sinela translacia thay, kana mangloipe, translacia dendili kotar jene e komunake ofisesko vash komunitetya thay iranipe.

⁹³ Numay trin intervistime interpretery/translatorya raportinde kay silen universiteteski kualifikacia ani interpretacia thay translacia, 17 raportinde yaver universiteteske kualifikacie ji kay 24 sinelen numay mashkarutna shkolake diplome. Na theripe e eksperiençako shay dikhyola pe pharipe e vastipasko e legaluna terminologiako, sherunipea kay rezultinela pe qhelali translacia.

⁹⁴ OSCE/OSLE raporti *Butqhibyuni Legislacia ani Kosova thay olake Pharipya*, hramipe 3, *maybuhle*, qham 20.

Kosovake civilune butikerdutnengo, vash periodikipea te redikhen thay evaluinen o treniripaske mangipyra e civilune butikerdutnengo.⁹⁵

Rezime e arakhioyengo

O komune aqhona ten a theren shaibe te implementinen pheripea o Krisi vash Qhiyengo Vastipe sar o sebepi kay aqhona telune gendoa e stafesko pe respektipe e interpretaciake/trnslaciake servisengo. Yekh na baro gendo e translatocheng, na adekvatune kualifikacie thay na adekvatune butyake kondicie sherunipea anena ko teluno niveli e translaciako. Komunake translaciake thavda manglape te temelingyon ani sah Kosova e kualifikime stafea thay adekvatune butyake kondicienca. Kosovako Instituti e Publikuna Administraciako manglape te khelel sheruni rola pe zorakeripe e translatocheng thay interpretatocheng janipe andar civilune servisya.



E dromeskoro ishareti ki komuna Gilanakri, 28. maj 2014 – OSCE / Enis Ahmetaj

4.7. Sikavipe e butqhibyune mahalenge anavengo thay dromenge signalengo

Baziripea pe Artiklo 9.2 e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe: “Ofisialune signalya kola mothavna vay astarna anava e komunenge, gavenge, dromenge, mahalenge thay yaver publikune thanengo manglape te sikavgyon ko ofisialune qhibya thay ano qhibya kola silen statusi e ofisialuna qhibyako ani komuna pe pashipe e Artikloa 2.3.” pe ayni vaht, pe pashipe e Krisea vash Lokaluno Korkore-Guvernipe, o komune silen pheruno

⁹⁵ O mandate e Kosovake Institutesko vash Publikuni Administracia si regulimo kotar UNMIK-oski Administrativuni Direkcia Gn. 2003/25 implementipea UNMIK-oski Regulativa Gn.2001/09 ani Ekzekutivuni Kranga e Yekhvahtune Instituciengo vash Korkoro Guvernipe ani Kosova.

thay eksklusivuno zoralipe te anavinen komunake droma, mahale thay yaver publikune thana.⁹⁶

Phanglo e komunake mahalenge anavengo thay dromeske signalya, OSCE/OSLE arakhla kay na ulo baro progresi sar e nakhle OSCE/OSLE evaluipyengo⁹⁷ soske si numay pandar nesave signalya ko ruralne thana, gava thay mahale. Ji kay on generalipea pashona e "Ul/Rr./Street" formatea, mahalenge signalya si pandar pen a pashipe e legalune mangipyenca, misalake, prekal sikavipe e anavengo e thanengo numay pe yekh ofisialuni qhib vay na shukar hramipe e ofisialune anavengo. Maydur, buderi komunake thay gavenge samatredake signalya dikhyola kay cidisale, rumisale vay yaverisale thay na shushardile vay yaverime kotar komunake autoritetya. Palo sah numay Štrpce/Shtërpçë komuna raportingya puteripea kay kergya signalengo rumipe⁹⁸, thay numay nesave komune raportinde kay incinde akcie vash te shusharen vay yaverinen o rumime vay aravde signalya, specifikipea ani Gjilan/Gnjilane⁹⁹, vrdloriguni Mitrovicë/Mitrovica¹⁰⁰ thay Prizren¹⁰¹. Vash pozitivuno mothavipe, total 18 komune¹⁰² temelinde lugevahtune komunake komisie vash mahalengo thay yaver publikune thanengo anavipe. Komune Gjilan/Gnjilane thay Viti/Vitina raportinde kay kerena buti vash ad hok komisie. Inisoske e komuna Štrpce/Shtërpçë na sila komisia vash mahalengo anavipe, sitoy ano procesi e mahalenge anavipasko thay instalipasko e dromenge signalengo (ani Albanyuni thay Srbyuni qhib cirilikuni abeceda) sar kotor yekhe mashkarthemutne finansirime projektesko.¹⁰³

⁹⁶ Kriji vash Lokaluno Korkoro-Guvernipe, hramipe 73, *maybuhle*, Artiklya 17 (o) thay 40.2 (j).

⁹⁷ OSCE/SOE raporti *Implementacia e kriseski vash Qhibyengo Vastipe ano Kosovake komune*, Yuli 2008, hramipe 3, *maybuhle*, <http://www.osce.org/kosovo/32762>; OSCE/OSLE *Evaluipe e Komunitetenge Hakayengo Raporti*, hramipe 3, *maybuhle*, qhamya 30–31.

⁹⁸ Štrpce/Shtërpçë yaveruno sheruno vash omunitetya thay komunako informaciako sevalutno phengya kay pe yekh suro ko 2013 e komuna krisingya o rumipe e dromenge signalengo pe khuvipe e sherunipea dominirimo Albanyengo gav Firajë/Firaja (Srbyuno anav rumisalo) thay Štrpce/Shtërpçë (Albanyuno anav rumisalo). O krisipe sine deklaraciaki forma dendi lokalune medienge. Informacia dendi e OSCE/OSLE-eske kana kerdili e intervista ko 10-to Februari 2014.

⁹⁹ O direktori e komunake departamentesko vash publikune servisya phengya kay o signalya ani Gjilan/Gnjilane regulipea si dikhle thay yaverime. OSCE/OSLE dikhla numay yekh rumimo signali kova yaverisalo (Përlepnice/Prilepnice) sar e Martesta 2013.

¹⁰⁰ Dendi informacia kotar direktori e komunake departamentesko e publikune servisengo thay konfirmisalo kotar OSCE/OSLE regularuo monitoripe.

¹⁰¹ Informacia dendi kotar komunako departamenti e publikune servisengo thay konfirmimi kotar OSCE/OSLE regularuno monitoripe, inisoske o signalya na sine shusharde/yaverime yekhtar palo rumipe.

¹⁰² O komune e Deçan/Deçane, Dragash/Dragaš, Fushë Kosovë/Kosovo Polje, Gjakovë/Đakovica, Glogoc/Glogovac, Junik/Junik, Kamenicë/Kamenica, Klokot-/Klllokot-, vrdloriguni Mitrovicë/Mitrovica, Novo Brdo/Novobërdë, Podujevë/Podujevo, Prishtinë/Priština, Prizren, Ranilug/Ranillug, Skenderaj/Srbica, Shtime/Stimlje, Suharekë/Suva Reka thay Vushtrri/Vučitrn.

¹⁰³ Som Rashtrengi Agencia vash Mashkarthemutno Evolviripe projekti "Demokratikune Efektivune Komunenge Iniciative".

Rezime e arakhipyengo

Buderi e komunengo aqhona kay na pashona olenge qhibyake obligaciengo phango e mahalake anavenca thay dromeske signalenca, kova ko buderi sure prezentinla na shukar hramipe ose si rumime vay aravde. Komune manglape te qhiven dromeske signalya pe pe pashipe e qhibyenca thay yekhatar te laqharen, ofisialipea te krisinel thy te del adekvatune sanksie vahs varesavo rumipe vay aravipe.

5. KONKLUZIE

Maybut desat epta bersh palo adoptipe, o Krisi vash Qhibyengo Vastipe aqhola numay kotoripea implementimo sar o sebepi e na theripasko e manushikane thay finansiarune resursengo, but ver amalime kotar na shukar halovipe e komunake obligaciengo thay na theripe e politikune mangipasko.

Ko centraluno niveli, OSCE/OSLE shukar ajukerla o reforme kola garantinena kay OQK-eske ka dengyon adekvatune manushikane, logistikune thay finansiarune resursya, inisoske o temelipe e Qhibyaka Politikaka Rafinako sar phikoipasko mehanizmi aqhola but dosna.

Ko komunako niveli, savore komune lele pozitivune bajakya prekal adoptipe e komunake regulativengo vash qhibyengo vastipe, prekal adikeripe e publikune debatengo vay gojake vazdipaske kedipyengo vash te informimnen e populacia phangllo olenge hakaya. Pe ayni vaht, ji kay nesave komune penjare e Bosanski thay/vay Turkyuni qhib sar ofisialune qhibya vay qhibya pe ofisialuno vastipe, Romani qhib pandar na sila ayeka penjaripe thay garavipe, inisoske sila e mangli kvalifikacia.

Buderi komune na sikavena butqhibyune signalya ko komunake publikune ofisya. Jene e komunitetengo kola gendoa si minoritetya ko komunako niveli lugyarena te arakhenpe e problemenca ko solduy verbaluni thay hramimi komunikacia e publikuna administracia kana vastinena olenge dake qhibya, init e sine kay akala silen o statusi e ofisialuna qhibyako ko ko komunako niveli vay qhib pe ofisialuno vastipe. O doshalipya sherunipea sip e pharipe e rekrutipasko e civilune butikerdutnengo kola silen shukar janipe e ofisialune qhibyenca, na adekvatuno niveli e reprezentipasko e nesave komunitetengo ko civiluno servisi, thay na theripe e adekvatune qhibyake treningengo vash civilune butikerdutne – ulavipea odola kola dena komunenge translaciake servisy.

Inisoske o komune bayarde olenge kapacitetya te den interpretacia ko vahti e komunake asamblenge sesie, pandar ekzistinena na adekvatipya kana vakergyola vash e hramimi translacia e kedipyenge process verbalesko thay komunake legalune aktya, sar o sebepi e na theripasko e manushikane resursengo thay politikune mangipasko. Komunake veb qhamya palem aqhona buderipea yekh qhibyune, vay na resena te pheren komunake obligacie vash shukarni fascilitacia e aksesesko ko dokumentya thay servisy ko savore ofisialune qhibya ani komuna.

Inisoske o buderi komune temelinde translaciake unie vay silen translaciake asistenten, na shukar translaciako kvaliteti rezultingya kotar o gendo e som problemengo, astaripea akate theripe e but butyako, na basta gendo e translatorengo, na adekvatune kvalifikacie thay na adekvatune butyake kondicie. Palo sah akala doshalipya, ni o centralune niveleske institucie vay nesavi komuna dengya treniripaske shaipya vash inteprertera/translatora.

Buderi komune aqhona bi pherde o pashipya e olenge qhibyake obligaciengo phanglo e mahalake anavenca thay komunake dromeske signalenca, thay na incinde o mangle initiative vash olengo laqharipe vay yaveripe kana on rumisale, aravdile vay sinelen hramipaski dosh.

6. REKOMANDIPYA

Vash Kosovake komune

1. Te keren publikune kampanye vash godyako janlaripe e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe thay o korespodime komunake qhibyake regulative, thay te alokinen adekvatune finansiarune, manushikane thay teknikune resursya vash te sigurinen olengi pheruni implementacia;
2. Inicinen bajakya pe pashipe e Regulativa Gn. 07/2012 rodipea temelipe e qhibyake fikalune thavdengo ani sakoya komuna, kolake kontaktya manglape te ulavgyon e Ofisea e Qhibyake Komisionaresko. Pe ayni vaht, komunake institucie manglape te penjaren e Ofisi e Qhibyake Komisionaresko vash o detalya e savore qhibyake asistentengo, interpretorengo thay translatorengo kola kerna buti olenca;
3. Te sigurinen kay savore komunake signalya thay hramipya si sikavde ko savore ofisialune qhibya vay qhibya pe ofisialuno vastipe, sar si manglo vash pheruni implementacia e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe;
4. Te len pe konsideripe qhibyako shukar janipe kana lena manushen pe buti thay te roden ashutipe kotar centralune niveleske institucie te keren civilune butikerdutnenge adekvatune qhibyake treningya, resipea kay te siguringyol butqhibyuno servisengo deipe sar si manglo kotar o Artiklya 7.2 thay 8.1 e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe;
5. Te arakhen adekvatune manushikane thay finansiarune resursya vash te laqharen e interpretacia, te sine kay rodingyola, ko savore publikune kedipya ayeka sar rodingyola kotar o Artiklya 7.3 thay 8.4 e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe;
6. Te adikaren thay publikinen savore komunake ofisialune dokumentya, astaripea vi draft legislacia, ko savore ofisialune qhibya vash te fascilitinen thay inkurainen o kotorleipe e savore komunitetengo pe hramipasko procesi thay ko publikune puqipya, ayeka sar rodingyola ko Artiklo 7.6 e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe;

7. Te sigurinen kay komunake vebqhamya sikavgyona ko savore ofisialune qhibya e respektivuna komunako, sar rodingyola kotar o Artilo 7.2 thay 7.4 e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe thay Ministria e Publikuna Administraciako AI Gn. 03/2011;
8. Te sigurinen kay e translaciaki unia si temelimi ani sakoya komuna thay sila o manglo gendo e kvalifikime stafesko thay sila adekvatune butyake kondicie (misalake ofisesko than thay alatya, astaripea alavarya, kompyuterya thay softverya/kopyutereske programya), sar anglokondicia vash pheruni implementacia e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe;
9. Te len yekhatarune bajakya vash te qhiven yekhqhibyune thay butqhibyune dromeske signalya ko savore ofisialune qhibya ko respektivune komune sar rodingyola kotar o Artiklo 9.2 e Krisesko vash Qhibyengo Vastipe;
10. Yekhatar te laqharen, ofisialipea te krisinen thay adekvatipea te sanksioninen varesavo rumipe vay aravipe e yekhqhibyune vay butqhibyune mahalenge thay dromenge signalengo.

Kosovake Insituteske vash Publikuni Administracia

11. Te keren treningoske aktivitetya vash te sigurinel kay o komune pheripea janena vash relevantune legalune thay politikune struktura kola regulinena som rprezentipe e komunitetengo ko civiluno servisi, e ulavde fokusea ko pozitivune akciake bajakya sar rodingyola tali Regulativa Gn. 04/2010.
12. Te hraminen thay den programya vash zorakeripe e janipasko e intepreterengo thay translatorengo andar civiluno servisi, deipea pprofesionalune certifikipaske treningya vash laqharipe e interpretaciake thay translaciake janipyengo.

Ministriake e Publikuna Administraciako

13. Monitorinen thay den godi vash te sigurinen adekvatuni implementacia e AI Gn. 03/2011 ko veb qhamya e Publikune Instituciengo.

Ministriake e Lokaluna Guvernipaska Administraciako

14. Te den komunenge godideipya phanglo olenge obligacienca vash te garaven o som statusi thay som vastipe e ofisialune qhibyengo ani olengi buti, ulavipea te hraminen thay pubikinen savore lokalune niveleske legislacie ko savore ofisialune qhibya e komunako bi lelo pe dikhipe olaki demografikuni kopozicia, pe pashipe e Artiklenca 7.3, 7.6 thay 8.4 e Krsesko vash Qhibyengo Vastipe.

Ofiseske e Qhibyake Komisionaresko

15. Te kerel publikuno janglaripe mashkar osavore komunitetya thay ani generaluni publika vash qhibyake hakaya, sar vi vash e rola thay mandate e Ofisesko q Qhibyake Komisionaresko, astaripea shayutne pashipaske mehanizmya sar

anglodikhlargyola kotar e Regulative 07/2012 e Ofisesko e Qhibyake Komisionaresko;

16. Bayaren o monitiripe e Kosovake institucienge pashipasko olenge qhibyenge obligacienca kola si detalime kotar o Krisi vash Qhibyengo Vastipe;
17. Monitorinen thay phiraven e komunen pe temelipe e komunake fokalune thavdengo resipea kay te temelinen funksionipaski Qhibyaka Politikaki Rafin, sar si dikhlardo kotar e Regulative 07/2012 e Ofisesko e Qhibyake Komisionaresko.

Mashkarthemutne komuniteteske

18. Te luyaren te keren avokacia e Kosovake institucienca pe pashipe e qhibyake obligacienca sar sheruno elementi vash garavipe e komunitetenge hakayengo thay Kosovake pluralistikune demokratikune vasnipya.

**Komunake
qhibyengo pashipe
ani Kosova**

